

Methotrexaat bij maag-, darm- en leverziekten

Uw behandelend arts en/of verpleegkundige heeft met u gesproken over het gebruik van methotrexaat (MTX). In deze folder krijgt u informatie over de werking en het gebruik van dit medicijn en hoe u moet handelen in geval van bijwerkingen. Deze folder is een aanvulling op de bijsluiter, maar dient niet ter vervanging. Heeft u na het lezen van deze folder nog vragen? Dan kunt u deze stellen aan uw behandelend arts of verpleegkundige.

De oorzaak van de ziekte van Crohn en colitis ulcerosa is niet bekend. Elke behandeling met medicijnen is gericht op het onderdrukken van ontstekingsreacties. Dit leidt tot vermindering van klachten en verkleint de kans op complicaties die zich bij deze ziektes voor kunnen doen. Medicijnen kunnen de darmontstekingen onderdrukken, maar ze kunnen de ziekte niet definitief genezen. Na het afbouwen van of stoppen met medicijnen kunnen de ontstekingen en daarmee de klachten weer terugkomen.

Werking

Uw behandelend arts schrijft Methotrexaat (MTX) voor wanneer andere medicijnen niet of onvoldoende hebben geholpen. MTX behoort tot de groep immunosuppressiva. Dit zijn geneesmiddelen die de natuurlijke afweer onderdrukken en op deze wijze de ontstekingen in de darm afremmen. Effecten van MTX kunnen binnen vier tot acht weken merkbaar zijn. Er zijn echter ook patiënten bij wie de behandeling pas later effect heeft. Bij goed effect wordt MTX langdurig voorgeschreven. MTX is een cytostaticum: een stof die de groei van de cellen remt en snelgroeiende, woekerende cellen doodt. Omdat is gebleken dat MTX ook de groei remt van niet-kwaadaardige cellen heeft het middel ook een gunstig effect op de ziekte van Crohn en colitis ulcerosa. De dosering van MTX is bij deze ziektes veel lager dan bij de behandeling van kwaadaardige aandoeningen. Hierdoor zullen de bijwerkingen ook minder vaak voorkomen en milder van aard zijn. Dit is belangrijk om te weten, omdat het mogelijk is dat de bijsluiter die u van uw apotheek krijgt, gericht is op mensen met kwaadaardige aandoeningen.

Gebruik

Methotrexaat wordt bij ontstekingsziekten van de darm meestal middels een spuit/injectie toegediend. De behandeling van methotrexaat is langdurig. MTX wordt één maal per week gegeven via een injectie, op dezelfde dag van de week. Injecteren na de avondmaaltijd vermindert de kans op bijwerkingen. De injectie wordt bij voorkeur door u zelf toegediend. U ontvangt instructies van een begeleidend verpleegkundige over de injectietechniek. Hoewel het misschien een eng idee is, blijkt het zelf spuiten in de praktijk mee te vallen en goed aan te leren. Wanneer u hulp van iemand anders krijgt bij het injecteren is het noodzakelijk dat deze persoon eveneens getraind is. Bewaar MTX zoals op de verpakking vermeld staat.

De eerste maand krijgt u een aanvangsdosering van 25 mg methotrexaat 1 x per week. Daarna een onderhoudsdosering van 15 mg 1x per week. U krijgt voor de eerste toediening een afspraak in het ziekenhuis voor (spuit)instructie bij de verpleegkundige. Daarna kunt u de methotrexaat steeds zelf thuis injecteren. U komt dan regelmatig bij uw maag-, darm-, leverarts/verpleegkundige en voor bloedcontrole naar het ziekenhuis. Bij het gebruik van methotrexaat is het belangrijk dat u dagelijks voldoende drinkt (1 ½ tot 2 liter per dag).

Bijwerkingen

Over het algemeen worden methotrexaat goed verdragen. De volgende bijwerkingen kunnen voorkomen:

- Methotrexaat maakt vatbaarder voor infecties door bacteriën en virussen. Vermijd daarom intiem contact met mensen die een infectie (bijv. griep) doormaken.
- Spontane blauwe plekken en/of regelmatige bloedneuzen. Dit kan het gevolg zijn van een verminderde aanmaak van bloedplaatjes door het gebruik van immunosuppressiva. Dit laten we controleren bij het laboratoriumonderzoek.
- Leverfunctie- en nierfunctiestoornissen. Dit wordt gecontroleerd bij het bloedonderzoek.
- Het mondslijmvlies kan geïrriteerd raken. Een goede mondverzorging is daarom zeer belangrijk.
- Misselijkheid, braken of diarree.

Wees tijdens de behandeling met MTX attent op de volgende verschijnselen:

- Hoge koorts
- Huidafwijkingen
- Slechte bloedstolling
- Blauwe plekken

Neem contact op met de polikliek maag-, darm en leverziekten indien één of meerdere van bovenstaande verschijnselen of andere lichamelijke klachten optreden.

Foliumzuur

Om bijwerkingen als misselijkheid, braken, verminderde eetlust, diarree en ontsteking van het mondslijmvlies te verminderen schrijft de arts foliumzuur voor. Foliumzuur is een vitamine (B11) en wordt 1 maal per week gebruikt, 1 dag na de injectie in een dosering van 5 mg. Uw arts kan van dit voorschrift afwijken. Volg daarom altijd het voorschrift van uw arts.

Interacties

- Tijdens de behandeling met methotrexaat dient u geen aspirine of NSAID's (ibuprofen e.d.) te gebruiken. Paracetamol is wel toegestaan.
- Vermijd het gebruik van alcohol op de dag van injectie. Gelijktijdig alcoholgebruik verhoogt de kans op leverafwijkingen. Wij adviseren niet meer dan 1 consumptie alcohol per dag te nuttigen tijdens uw behandeling met methotrexaat.
- Bepaalde medicijnen kunnen niet gelijktijdig met methotrexaat gebruikt worden zoals sommige soorten antibiotica. Raadpleeg hiervoor uw behandelend arts.

Vruchtbaarheid voor man en vrouw

Methotrexaat kan schadelijk zijn voor een ongeboren kind. Zowel mannen als vrouwen met een kinderwens moeten voor de beoogde kinderwens stoppen met methotrexaat. Heeft u een actieve kinderwens en gebruikt u methotrexaat? Bespreek dit dan met u behandeld arts of verpleegkundige/verpleegkundig specialist.

Zwangerschap

Tijdens de zwangerschap mag het middel niet gebruikt worden. Dit kan schadelijk zijn voor het ongeboren kind.

Borstvoeding

Tijdens borstvoeding mag methotrexaat niet gebruikt worden. Methotrexaat komt in de borstvoeding terecht en kan bijwerkingen bij het kind geven.

Vaccinaties

Meld altijd aan uw arts dat u methotrexaat gebruikt. Methotrexaat kan de werkzaamheid van sommige soorten vaccins verminderen en de kans op bijwerkingen van de vaccins vergroten. Vaccinatie met een verzwakt levend vaccin, zoals bof, mazelen, rode hond (BMR), gele koorts of BCG moet u vermijden tijdens het gebruik van methotrexaat. Overleg met uw apotheker, arts of verpleegkundige als u moet worden gevaccineerd.

Werkwijze thuis

Neem bij de afspraak voor de spuitinstructie 1 spuitje (25 mg) met methotrexaat mee naar het ziekenhuis. U kunt de injectiespuitjes via een recept ophalen bij uw eigen apotheek. Vraag de apotheek ook om een naaldencontainer. De methotrexaat wordt voor u klaargemaakt en afgeleverd in voorgevulde spuiten, klaar voor gebruik. Deze spuiten nooit ontluchten. Laat de methotrexaat nooit onbeheerd achter, bijvoorbeeld in de auto. Bewaar het spuitje thuis op een veilige plek, buiten bereik van kinderen, het liefst in de transportverpakking. Volg de instructie van de apotheek op en bewaar het zo nodig in de koelkast of vriesvak (afhankelijk van de bereiding). Lever de volle naalden/spuiten container in bij de apotheek en vraag tijdig een nieuwe.

Werkwijze toedienen methotrexaat

- zorg voor een rustige omgeving
- controleer op het medicatieoverzicht de datum van injecteren
- controleer bij de met MTX gevulde spuit de houdbaarheidsdatum en de dosering
- was uw handen
- bepaal de prikplaats (bij voorkeur in het bovenbeen of links en rechts onder in de buik (zie figuur 1))

Figuur 1

- verwijder het dopje van de spuit
- draai de naald op de spuit (geldt niet voor Metoject)
- verwijder de beschermhuls van de naald en houd de spuit als een pen in uw hand
- fixeer met uw andere hand de prikplaats tussen duim en wijsvinger
- plaats de naald loodrecht in de huid in een hoek van 90 graden
- spuit de vloeistof in de huid door de zuiger rustig naar beneden te drukken
- verwijder de naald, in één beweging, uit de huid

- deponeer de naald en spuit in het geheel in de naaldencontainer.
- de prikplaats niet masseren
- druk de prikplaats af met een gaasje en plak er zo nodig een pleister op
- doe al het overige afval in een afvalzakje bij uw gewone huisvuil
- was uw handen

Wat te doen bij calamiteiten/morsen

Wanneer u injectievloeistof knoeit op bijvoorbeeld meubilair of tapijt dan kunt u de vloeistof opnemen met een tissue en daarna het oppervlak met water reinigen. Komt de vloeistof in aanraking met uw kleding, dan kunt u deze het beste direct wassen in de wasmachine. Bij contact met de huid en/of ogen moet u 10 à 15 minuten grondig spoelen met water en hierna contact opnemen met uw huisarts.

Het is mogelijk dat de mantelzorger zich prikt aan de naald tijdens het toedienen of opruimen van de MTX. Laat in dat geval het wondje goed uitbloeden, door vlak naast de wond te drukken. Dit om eventuele MTX te verwijderen. Spoel het wondje met lauw kraanwater uit. Neem vervolgens contact op met de polikliniek of uw huisarts.

Wanneer contact opnemen?

Neem bij vragen of bijwerkingen contact op met de polikliniek MDL

Telefonisch spreekuur MDL-verpleegkundige/verpleegkundig specialist

- maandag t/m vrijdag 10.30 – 11.30 uur
- Tel: 055 – 844 61 61
- Mail naar mdl.verpleegkundigen@gelre.nl en vermeld daarin alleen uw naam, geboortedatum en uw vraag! U krijgt in principe binnen 2 werkdagen reactie.
- Maakt u gebruik van Mijn IBD-coach? Dan kan u ook via de berichtenfunctie contact opnemen met het verpleegkundig team.

Polikliniek MDL

- maandag t/m vrijdag 8.30 – 12.30 uur en van 13:30 -16:00 uur
- Tel: 055 – 581 80 30

Buiten kantooruren

Neem bij ernstige fysieke klachten buiten kantooruren contact op met de (dienstdoende) huisarts of de dienstdoende Maag-, Darm-, Leverarts via de Spoedeisende Hulp, tel: 055 – 581 81 81.